

ROLUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ÎN SOVIETIZAREA ROMÂNIEI (23 august 1944 - 6 martie 1945)

Pornind de la ideea marelui cărturar al neamului românesc, Nicolae Iorga, aceea că fiecare din noi trebuie să fie un mărturisitor de adevăr istoric, dar respectând și concepția lui Tacitus de a scrie istoria "sine ira et studio", am pornit la elaborarea acestui material.

Doresc să precizez de la început faptul că întreaga activitate a Partidului Comunist Român a fost comandată de la Moscova și a fost sincronizată cu situația politică internațională.

Comuniștii români au primit sprijin masiv rusesc, concretizat prin prezența Armatei Roșii pe teritoriul țării noastre ca armată de ocupație, în timp ce opoziția democrată nu a beneficiat de sprijinul material al Angliei sau al Statelor Unite.

Etapele cuceriri puterii politice de către comuniști au fost următoarele¹:

- a) intrarea comuniștilor în alianța cu alte partide de stânga, în guvernul condus de generalul Constantin Sănătescu;
- b) atragerea sprijinului populației prin promiterea înlăptuirii unor reforme (democrație populară, reformă agrară, etc);
- c) slăbirea coeziunii opoziției democratice prin racolarea în partid, sau în alte organizații politice patronate de acesta, a unor dezidențe ale partidelor istorice sau a altor oameni politici.
- d) debarcarea "tovarășilor de drum" sau absorbirea lor în partid;

În contextul politic al vremii, opoziția a comis unele greșeli de care au profitat comuniștii. Acestea sunt:

- a) publicarea, de către țărăniști, la 16 octombrie 1944, a programului partidului² (ce viza naționalizarea Băncii Naționale a României și a altor întreprinderi), va contribui la crearea de suspiciuni ale liberalilor față de țărăniști și la slăbirea coeziunii opoziției;
- b) neînțelegerile interne și scindarea Partidului Național Liberal au condus la subminarea autorității acestui partid și la apropierea lui Gheorghe Tătărăscu de comuniști și de aliații lor.

În iunie 1944, Partidul Comunist Român număra 1150 de membrii³, dintre care 90% erau străini, din rândul minorităților (evrei, unguri, bulgari). În plus, la acea dată, majoritatea conducătorilor comuniști erau închiși în lagăre sau închisori, iar mai mult de jumătate din numărul membrilor de partid erau agenți ai Siguranței⁴.

Comuniștii crează pe 20 iunie 1944 Blocul Național Democrat, din care făceau parte: Partidul Comunist Român, Partidul Social Democrat, Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal. Principalul obiectiv politic al blocului era scoaterea țării din războiul dus împotriva Națiunilor Unite. Era o mișcare tactică, dictată de foarte slaba audiență a comuniștilor în rândul maselor populare și de dorința de a-și asocia în lupta antihitleristă partide cu mare autoritate politică și morală.

Era foarte clar că un astfel de partid nu va lua niciodată singur puterea, astfel că la Moscova se iau măsuri din timp pentru reorganizarea sa. Ștefan Foriș, secretar general al partidului este demis pe 4 aprilie 1944 și înlocuit cu o troică formată din Constantin Pârvulescu, Iosif Rangheț și Emil Bodnăraș. La Conferința Partidului Comunist Român din octombrie 1944, conducerea este preluată de Gheorghiu Dej, Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu (ultimii trei formând "grupul moscoviților").

¹ Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini și până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992, p.244-246.

² Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1944, p.239.

³ Gabriel Bălănescu, *Din împărăția morții. Pagini din istoria Gărzii de Fier*, Editura Gordian, Timișoara, 1994, p.51.

⁴ Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu - asul serviciilor secrete românești. Memorii 1916-1944*, Editura Roza Vânturilor, București, 1995, p.11.

Emil Bodnăraș a fost ofițer în armata română. El a dezertat în 1934, fugind în Uniunea Sovietică. Aici a activat în cadrul Comitetului. În 1944, revine în România odată cu Armata Roșie. Rolul său a fost foarte important, luând legătura cu conducătorii întemnițați ai partidului, reorganizându-l și stabilind contacte cu șefii partidelor democratice⁵.

Mareșalul Ion Antonescu și principalii săi colaboratori sunt arestați pe 23 august. Regele Mihai citește la radio "Proclamația către țară", în care se decreta încetarea războiului împotriva Uniunii Sovietice și începerea ofensivei armatei române împotriva Germaniei hitleriste.

În aceeași zi, regele încredințează formarea noului guvern generalului Constantin Sănătescu. Acesta formează un cabinet alcătuit din tehnicieni și militari, în care intră ca miniștrii fără portofoliu Iuliu Maniu (Partidul Național Țărănesc), Constantin I. C. Brătianu (Partidul Național Liberal), Constantin Titel Petrescu (Partidul Social Democrat) și Lucrețiu Pătrășcanu (Partidul Comunist Român). Acesta din urmă asigură interimatul și la Ministerul Justiției.

Prima măsură luată de Pătrășcanu a fost aceea de a elibera din lagăre și pușcării pe comuniștii ce fuseră închiși de mareșalul Antonescu.

La Moscova se semnează, pe 12 septembrie 1944, Convenția de armistițiu. Aceasta impune României plata de despăgubiri de război către Uniunea Sovietică în valoare de 300 mil. dolari. Din acest moment, amestecul sovietic în treburile interne ale României se intensifică și se realizează prin⁶:

- a) presiune economică continuă exercitată de sovietici (inflație, jafuri, rechiziții);
- b) politică duplicitară a comuniștilor români, care colaborau în guvern cu partidele democratice, dar luptau pentru distrugerea regimului politic burghezo-democratic;
- c) încurajarea rușilor în acțiunile lor de către Anglia (ce semnase la 9 octombrie la Moscova "acordul de procentaje")⁷ și de Statele Unite (ce promovau "politica americană fără politică")⁸.

La 12 octombrie 1944 se creează Frontul Național Democrat format din: Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotică și Confederația Generală a Muncii. Astfel, comuniștii au urmărit crearea unei organizații politice care să le netezească drumul spre acapararea puterii politice.

În urma unor divergențe cu membrii cabinetului, generalul Sănătescu își dă demisia. Tot el este însărcinat de rege cu formarea unui alt guvern. Sănătescu, în urma consultării cu unii oameni politici, formează un nou cabinet la 4 noiembrie 1944. Acum este restabilită Constituția din 1923 și este deschisă și mai mult calea comuniștilor spre guvernare. Sănătescu îl numește pe Petru Groza viceprim-ministru, pe Gheorghe Gheorghiu Dej ministru al Comunicațiilor și pe Teohari Georgescu subsecretar de stat al Ministerului de Interne.

Din acest moment, agitațiile comuniste încep să ia amploare. Acum începe o puternică propagandă în rândul muncitorilor, în special. Se creează "comitetele muncitorești", ce vizau subordonarea sindicatelor principalelor întreprinderi. La sate sunt organizate "comitete sătești" ce urmăreau acapararea puterii în zonele rurale.

Teohari Georgescu inițiază o amplă campanie de infiltrare în poliție și jandarmerie a multor comuniști din echipele de șoc conduse de Emil Bodnăraș, precum și a consilierilor sovietici aparținând N.K.V.D.⁹.

Comuniștii reușesc să-i impună primului ministru Sănătescu adoptarea, la 24 noiembrie, a unei legi privind epurarea aparatului administrativ al statului. Sub masca demiterii "fasciștilor, criminalilor și vinovaților de dezastrul țării" (formule des folosite de propaganda comunistă) se urmărea, de fapt,

⁵ Ion Rațiu, *România de astăzi - comunism sau independență?*, Editura Condor, București, 1990, p.19.

⁶ Mircea Ionnițiu, *Amintiri și reflecțiuni*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p.88-89.

⁷ Nicolae Baciu, *Agonia României. 1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p.120.

⁸ Mircea Ionnițiu, *op.cit.*, p.88.

⁹ Comisariatul Afacerilor Interne al Uniunii Sovietice.

înlăturarea elementelor democratice și acapararea de către comuniști a unor funcții de decizie.

Acum partidul inițiază o amplă și abilă campanie de propagandă în rândul muncitorilor și țăranilor săraci. Prin promisiuni demagogice, comuniștii au reușit să atragă în partid numeroși membri. Ana Pauker a stabilit contracte cu reprezentanții legionarilor¹⁰ și revizioniştilor unguri¹¹ din Transilvania, mulți dintre aceștia devenind membri de partid. Așa se explică creșterea spectaculosă a numărului membrilor de partid de la 1150 în iunie 1944 la 35000 în martie 1945.

Echipe de șoc comuniste atacă la sfârștul lunii noiembrie numeroase sedii ale primăriilor și prefecturilor din țară (Constanța, Craiova, Turnu Măgurele). Atacurile au fost cu greu respinse de un guvern incapabil de a stăpâni dezordinea comuniste.

Generalul Sănătescu își dă pe 2 decembrie demisia, acceptată de rege. Mihai I îl însărcinează în aceeași zi cu formarea guvernului pe generalul Nicolae Rădescu. Situația din țară era critică. Moldova și Ardealul de Nord erau ocupate și administrate de Armata Roșie, iar comuniștii români duceau ample acțiuni de dezorganizare a administrației românești și de preluare de către ei a unor posturi importante în administrația centrală și locală.

Trebuia adus deci la guvernare un om energetic, care să fie capabil să păstreze ordinea în țară. Generalul Rădescu avea reputația unui om intransigent și energetic, dar atașat idealurilor democratice. Considerat de rege "omul momentului", generalul Rădescu reușește să formeze pe 6 decembrie un guvern din generali și tehnicieni. El gira și postul de ministru de interne, subsecretar de stat rămânând Teohari Georgescu, la insistențele comuniștilor.

În ianuarie 1945 Gheorghe Gheorghiu Dej face o vizită la Moscova, aici stabilindu-se obiectivele tactice ce vizau cucerirea puterii de către comuniști. Stalin le promitea acestora că venirea lor la putere ar conduce la cedarea Transilvaniei către România, fapt ce trebuia să treacă în ochii opiniei publice din țară ca fiind rezultatul eforturilor comuniștilor români și o dovadă materială a patriotismului lor. Conform indicațiilor primite, comuniștii organizează pe 27 ianuarie 1945 un miting de protest în Piața Palatului Regal. Primul ministru e calificat drept "reacționar"¹², se cere demisia sa și formarea unui guvern al Frontului Național Democrat.

Guvernul Rădescu ordonă trupelor Ministerului de Interne să împrăștie pe manifestați, iar seara îl anunță pe rege că el va menține ordinea existentă cu orice preț. Atitudinea primului ministru îi nemulțumește profund pe comuniști, care dezlănțuie o furibundă campanie de discreditare a primului ministru.

În perioada 4-11 februarie 1945, la Yalta, americanii și englezii consfințiseră ca Europa de Est să devină sferă de influență sovietică¹³.

Frontul Național Democrat convoacă cetățenii capitalei să participe pe 24 februarie la un miting organizat de partidul Comunist din România împotriva guvernului. Participanții ocupau partea de sud a Pieței Palatului Regal (azi Piața Revoluției), cuprinsă între clădirile Bibliotecii Centrale Universitare, Ministerul de Interne, Palatului Regal și Calea Victoriei. Primul ministru se afla la Ministerul de Interne și a ordonat trupelor să nu tragă în mulțime, ordinul fiind respectat întocmai. Dinspre clădirile Ilfov, Wilson și Boteanu se trag rafale scurte de arme automate în mulțime. În urma împușcăturilor, mor doi oameni, iar șaisprezece sunt răniți. Ulterior s-a stabilit de către Parchetul General că în cele trei clădiri, în acel moment, s-au aflat agitatori comuniști, membrii ai echipelor de șoc, care au tras în manifestați cu arme rusești. Liderii comuniști, profitând de panica ce s-a produs în urma împușcăturilor, în acuză de la tribună pe primul ministru că a dat ordin trupelor guvernamentale să tragă în mulțime, iar Ana Pauker îl acuză pe generalul Rădescu că ar fi "fascist".

Primul ministru remite presei un "Mesaj către țară" ce urma să fie publicat, urmând să apară în ziarele de a doua zi. Comuniștii însă ocupaseră tipografiile principalelor ziare și au refuzat publicarea

¹⁰ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Editura Litera, București, 1944, p.127.

¹¹ *Ibidem*, p.128.

¹² Nicolae Baci, *op.cit.*, p.164.

¹³ Dinu C. Giurăscu, *Evenimentele de la 24 februarie 1945*, în *Arhivele totalitarismului*, anul II, nr.1-2/1994, p.196.

mesajului. În aceste condiții, primul ministru se adresează națiunii prin radio. El asigură populația că va păstra ordinea, iar pe Ana Pauker și pe Teohari Georgescu îi numește "hiene"¹⁴ și "străini fără țară și fără Dumnezeu"¹⁵. Teohari Georgescu este demis. El sprijinise o aprigă campanie de persecutare a partidelor politice democratice, manifestată prin arestări ilegale, bătaia și intimidarea acestor partide, ocuparea și devastarea redacțiilor ziarelor *Dreptatea* și *Viitorul* etc.

La București vine pe 27 februarie Andrei Ianuarevici Vișinski, Vice-Comisar al Poporului pentru Afaceri Externe al Uniunii Sovietice. În contextul hotărârilor Conferinței de la Yalta, el îi cere regelui pe un ton imperativ (răstindu-se și bătând cu pumnul în masă) să-l demită pe generalul Rădescu și să-l numească în fruntea guvernului pe Petre Groza, care "se bucura de încrederea Moscovei". La remarca regelui că la Conferința de la Yalta se specifica, în "Declarația asupra Europei", numirea unui guvern reprezentativ, Vișinski îi răspunde arogant regelui: "Yalta sunt eu".

Palatul Regal este înconjurat de un batalion de tancuri sovietice, astfel că regele este obligat să-l demită pe generalul Rădescu pe 2 martie. Este însărcinat cu formarea unui nou guvern prințul Barbu Știrbey, dar acesta eșuează în misiunea sa.

În acest context, regele încredințează formarea noului guvern lui Petru Groza. După consultări cu membrii Frontului Național Democrat, acesta anunță, pe 6 martie 1945, lista noului guvern. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri era numit Gheorghe Tătărăscu, ce era și Ministru de Externe, însă posturile cheie erau deținute de comuniști. Numirea noului guvern este întâmpinată cu mare bucurie de comuniști, care organizează în țară numeroase marșuri și mitinguri în favoarea acestuia.

Data de 6 martie 1945 marchează o importantă victorie a comuniștilor în acțiunea lor de preluare a puterii politice în România. Aceasta se va realiza pe deplin la 30 decembrie 1947, moment ce coincide cu sfârșitul regimului democrat din România.

În încheiere, se observă cu claritate faptul că Partidul Comunist Român nu ar fi luat niciodată puterea în România dacă nu ar fi fost sprijinit activ de către Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și de Armata Roșie. Chiar și în aceste condiții, el nu a putut prelua imediat și total puterea. Situația internațională (terminarea războiului, negocieri pentru semnarea tratatelor de pace etc.) și cu atât mai puțin condițiile interne nu permiteau trecerea totală a puterii în mâinile comuniștilor pe 6 martie 1945. De aici apare și necesitatea creării, de către Partidul Comunist, a unor coaliții și fronturi politice de luptă împotriva partidelor democratice.

Ideal ar fi dacă din această tristă lecție pe care ne-a dat-o nouă, românilor, istoria contemporană, factorii de decizie și generațiile viitoare vor putea trage concluzii și vor acționa pentru a nu se mai permite niciodată repetarea unei așa de triste experiențe istorice.

DANIEL DIACONESCU
Universitatea "Valahia"
Târgoviște

**THE ROLE OF THE ROMANIAN COMMUNIST PARTY
IN SOVIETISING ROMANIA
(23 August 1944 - 6 March 1945)**

SUMMARY

The Soviets' victory against Hitler Germany produced strategical changes. This was to modify the European balance in favour of the Soviet Union for a long period. After the Second World War all Central and Eastern Europe was to come under Soviet influence sphere knowing that England and the United States had consented to it, so that Romania's conduct could not elude this fact, too.

¹⁴ Nicolae Baciu, *op.cit.*, p.164.

¹⁵ *Ibidem*, p.168.

The Communist Party had - in June 1944 - approximately 1150 members, most of them in prisons, with not a significant political role.

23 August 1944 marks Romania's stepping on the side of the United Nations. Since that day, the Romanian Communist Party will engage in an active political struggle to win power. In its actions it was actively helped by the Soviet Union, which gave them all the logistical and ideological support.

Despite this, the Romanian communists weren't able to take immediately and totally the political power in Romania.

The first step will be represented by the cooperation with the Democratic Romanian parties on a common platform: the fight against Hitlerist Germany that favoured against Antonescu's regime.

The communists entered in General Sănătescu's government. Their representative Lucrețiu Pătrășcanu, minister without portfolio and ad interim at Justice liberated the communists from prisons.

The Romanian-Soviet Convention of Armistice signed on 12 September 1944 in Moscow stipulated very hard conditions for Romania. This will intensify the Soviet pressure over the country and at the same time the political actions of the Romanian communists.

They initiated great agitation among workers and peasants. The communists had in view the subordination of trade-unions, the multiplication of the members in their party and also to occupy some town halls.

The Romanian Communist Party created on 12 October 1944 the National Democratic Front, a lever they used in taking over power.

On 2 December 1944 King Michael I named General Nicolae Rădescu as prime-minister. The communists organized a lot of protest-meetings against Government that culminated on 24 February.

Having arrived in Bucharest on 27 February 1945, Andrei I. Vîșinșki forced the king to change prime-minister Rădescu with by Petru Groza. He was named prime-minister on 6 March 1945. He formed a government of the National Democratic Front, under communist control.

This is the end of the first period of taking over the power by the Romanian Communist Party. The second will end on 30 December 1947, when the king will be forced to abdicate and the People's Republic of Romania will be established.